

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

доц. Гусев С. О.

2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОBOB'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Українська наукова мова

підготовки доктора філософії
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 032 – Історія та археологія
Освітньо-наукова програма «історія та археологія»
Факультет історії, права і публічного управління

Вінниця – 2021 рік

Робоча програма з обов'язкової навчальної дисципліни «Українська наукова мова» для підготовки доктора філософії зі спеціальності 032 – історія та археологія.

Мова навчання – українська

«27» серпня 2021 року. – 25 с.

Розробник: **І. Я. Завальнюк**, професор кафедри української мови, доктор філологічних наук, професор.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови
Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри української мови _____ Н. Ю. Родюк

«27» серпня 2021 року

Розглянуто і схвалено на засіданні навчально-методичної комісії факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

Голова НМК _____ Н. І. Кухар

«27» серпня 2021 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, додаткова спеціалізація/спеціальність, освітня програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 – Гуманітарні науки	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність 032 – історія та археологія Освітньо-наукова програма «історія та археологія»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1	Ступінь вищої освіти <i>доктор філософії</i>	20 год.	6 год.
		Практичні заняття	
		10 год.	4 год.
		Лабораторні заняття	
		0 год.	0 год.
		Індивідуальні заняття:	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Вид контролю:	
залік	залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3 % : 66,7 %;

для заочної форми навчання – 11 % : 89 %.

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1. Мета: розширити уявлення про українську наукову мову, мовні засоби наукового тексту, розвинути потреби в нормативному вживанні засобів наукової мови для успішної презентації результатів наукової діяльності.

2.2. Завдання:

- поглибити знання про науковий стиль української мови;
- розширити уявлення про історію та сучасний стан української наукової мови, мовні засоби наукового тексту, розвинути потребу в нормативному вживанні засобів наукової мови;
- опанувати технології роботи з українським науковим текстом, розвивати уміння і навички мовностилістичного аналізу наукового тексту;
- формувати мовнокомунікативну, мовнотермінологічну, стилістичну компетенції;
- аргументовано, спираючись на словники і мовленнєві зразки, оцінювати власне наукове мовлення та мовлення інших авторів наукового продукту;
- відповідно до сучасних вимог оприлюднювати результати власних наукових досліджень усно і письмово у презентаціях, постер-сесіях, доповідях; вести наукову дискусію, діалог, висловлювати наукову позицію, аргументувати наукові положення.

Після опанування курсу здобувач повинен мати уявлення про науковий текст, його предметно-логічну структуру й етапи створення (визначення теми, цільове призначення, вибір жанру, відбір і організація матеріалів).

2.3. Компетентності (за освітньою програмою)

2.3.1. Загальні компетентності:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність розробляти проекти та управляти ними.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

2.3.2. Фахові компетентності:

Здатність застосовувати інформаційні, телекомунікаційні, інноваційні технології, сучасні електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій, педагогічній та навчальній діяльності.

Здатність усно, письмово і візуально презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та

іноземною мовами, добре розуміти іноземні наукові тексти за напрямом історичних досліджень.

Здатність ініціювати, розробляти, організовувати і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в галузі історії та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, проявляти лідерські та організаторські здібності під час їх реалізації.

Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

2.4. Програмні результати навчання (за освітньою програмою)

ПРН 02. Глибоко розуміти загальні принципи та методи гуманітарних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері історії й археології та викладацькій практиці;

ПРН 06. Вільно презентувати та обговорювати результати досліджень, теоретичні та прикладні проблеми історичної науки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у наукових фахових виданнях та реалізовувати в історичних проектах;

3. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ФЕНОМЕН

ТЕМА 1. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника

Інформаційний обсяг теми

Наука як феномен культури. Наука як вища форма інтелектуальної самореалізації особи. Вимоги до особистості науковця: наукова послідовність, інтелектуальна незалежність, наукова одержимість, наполегливість, нестандартність мислення, антипатія до догматизму і суб'єктивізму, наукова скромність, наукова коректність, стриманість, терпимість, комунікабельність, критично-рефлексивний стиль наукового мислення, наукова дисципліна, наукова толерантність. Авторське право. Наукова добросовісність і етика вченого.

Мовна культура науковця. Вияв рівнів мовної культури науковця (рівня мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору, володіння фаховою метамовою. Виховання мовної культури науковця в Україні і за кордоном.

Науковий ідіостиль. Науковий діалог. Діалогова позиція наукового наставника. Роль ученого-наставника у формуванні мовної особистості молодого дослідника. Основні соціальні фактори впливу на формування української мовної особистості педагога-дослідника.

Мовно-фахові компетенції молодого дослідника. Мовні здібності, мовне чуття, мовний смак. Мовнотермінологічна, іномовна комунікативна, дослідницька компетенція. Мовно-інформаційна компетенція дослідника. Лексикографічна компетенція. Словники, довідникові матеріали, бібліотека фахової літератури – невід’ємна складова професійного кола дослідника. Електронна енциклопедична і словникова література.

ТЕМА 2. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси

Інформаційний обсяг теми

Мета, завдання, сфера використання, основні функції наукового стилю.

Підстили наукового стилю. Власне науковий підстиль і його жанри: наукова стаття, наукова монографія, кваліфікаційна робота (курсова, дипломна, магістерська), дисертація, доповіді, тези.

Навчально-науковий підстиль і його жанри: лекції, навчально-методичні видання (підручники, посібники, навчально-методичні збірники, конспекти, хрестоматії тощо).

Науково-популярний підстиль і його жанри.

Науково-діловий підстиль і його жанри: технічна документація (контракти та інструкції для підприємств, резюме, повідомлення про дослідження, інструкція, науковий звіт, аналітична записка, службовий лист, устав, положення).

Науково-інформативний підстиль і його жанри: реферат, реферативний огляд, анотація, патентний опис.

Науково-довідковий підстиль і його жанри: словники, довідники, каталоги. Термінологічний словник.

Наукова замітка, наукова рецензія, відгук. Науковий огляд, науковий портрет, наукова біографія та ін. Традиційні стильові ознаки наукової мови (абстрагованість, інформаційна насиченість, ясність і об’єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, монологічний характер викладу, діалогічність, лінійність, точність і однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументованість, нейтральність, безособовість та ін.). Образність та експресивність у науковому стилі. Інформативна та перформативна функції наукової мови.

ТЕМА 3. Лексико-фразеологічні засоби української наукової мови

Інформаційний обсяг теми

Фонетико-інтонаційні особливості усної форми наукового стилю. Комунікативні властивості наукової мови (повна вимова звуків, переважно розповідна інтонація, уповільнений темп мовлення). Засоби милозвучності української мови.

Лексика наукового стилю. Широке використання слів з абстрактним значенням, термінологічної лексики, запозичених слів. Уживання слів у прямому значенні. Відсутність розмовних, просторічних слів, слів з емоційно-експресивним забарвленням.

Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів: точність, асоціативність, варіативність та ін. Особливості синонімії у термінології. Відмінність термінів від професіоналізмів і професійних жаргонізмів. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики. Українські відповідники до запозичених термінів.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність.

Фразеологізована термінологія і кліше.

Уживання в науковому мовленні іменників II відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників.

Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників.

Особливості уживання займенників у науковому стилі.

Норми вживання та відмінювання числівників.

Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм.

Уживання прислівників у наукових текстах.

Функціональний діапазон сполучників і прийменників. Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.

Синтаксис наукового мовлення. Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності.

Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі. Порухення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами.

Форми передачі чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

ТЕМА 4. Граматичні засоби української наукової мови

Інформаційний обсяг теми

Морфологія наукового мовлення. Основні морфологічні помилки. Особливості вживання іменників та прикметників у науковому стилі. Норми вживання та відмінювання в науковому стилі числівників і займенників. Інформаційне навантаження дієслів та дієслівних форм у науковому мовленні. Уживання прислівників у наукових текстах.

Функціональний діапазон сполучників, прийменників, часток.

Специфіка синтаксису наукового мовлення.

ТЕМА 5. Місце терміна в науковому стилі мовлення

Інформаційний обсяг теми

Термін як одиниця терміносистеми. Основні ознаки й класифікація термінів. Шляхи їхнього виникнення. Структурно-семантичні особливості термінології обраного фаху. Синонімія та багатозначність у лінгвістичній та дидактичній термінології.

Дефініція як спосіб тлумачення понять. Основні типи дефініцій: контекстуальні та комбіновані.

ТЕМА 6. Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти. Категорії наукового тексту

Інформаційний обсяг теми.

Науковий текст як комунікативний блок. Структурні елементи наукового тексту. Причиново-наслідкові зв'язки між компонентами. Функції структурних елементів наукового тексту (пояснення, обґрунтування, уточнення, доповнення, унаочнення та ін.). Аспекти розгляду наукового тексту: змістовий, структурний, прагматичний.

Типи інформації: змістовно-фактуальна, змістовно-концептуальна, змістовно-підтекстова.

Властивості наукового тексту: зв'язність (єдність теми, змісту, оцінки змісту, композиції, зв'язок речень, абзаців), цільність на рівні змісту, функції, форми, наявність меж тексту (початок і кінець), логічність.

Різновиди наукових текстів: академічні, навчальні, енциклопедичні. Власне наукові тексти: науково-теоретичні і науково-експериментальні.

Принципи відбору наукових текстів: змістовної насиченості і закінченості, наукової інформативності, новизни, доступності, проблемності.

Категорія цілісності. Єдність форми та змісту. Категорія зв'язності, її функціональне призначення в науковому тексті. Засоби зв'язності. Категорія структурності. Моделі тема-рематичних структур, типових для наукового стилю мовлення. Категорія модальності. Об'єктивна та суб'єктивна модальність. Нейтральні та стандартні кліше наукового стилю. Функціонально-змістові типи мовлення (науковий стиль).

ТЕМА 7. Композиція писемного наукового тексту

Інформаційний обсяг теми.

Технологія аналізу наукового тексту. Поняття композиції в науковому тексті. Основні компоненти композиції.

Поділ тексту на абзаци. Абзац як архітектонічна одиниця наукового тексту. Структурні, або композиційні види абзацу. Смыслова закінченість абзацу. Класична форма абзацу: формулювання теми, її розробка, висновки. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв'язок речень в абзаці і в тексті. Типи зв'язку: ланцюгова і паралельна. Засоби зв'язку: лексичний повтор, займенниковий повтор, синтаксичний повтор. Смысловий аналіз речення. Роль першого речення в абзаці.

Інформативний центр речення. Розташування нової інформації.

ТЕМА 8. Культура читання наукового тексту

Інформаційний обсяг теми.

Професійне читання наукового тексту. Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання наукового тексту. Види інформаційно-пошукового читання: бібліографічне (ознайомлення з бібліографічною інформацією, бібліографічний опис джерел, складання списку літератури), переглядове, (виділення тематичних слів), ознайомлювальне, вивчальне. Особливості аналітико-критичного читання (постановка питань, сортування матеріалу під певним кутом зору, коментарі до фрагментів тексту, рецензування тексту). Виховання читацької культури.

Операції читання: сприйняття елементів друкованого тексту; декодування (розуміння), первинна мислительна обробка та інтерпретація вилученої інформації.

Операційна обробка наукового тексту: поділ тексту на смислові частини, сортування смислових частин за їх значенням, групування їх за певними ознаками, виділення існуючих між ними залежностей); співвідношення вилученої

інформації з існуючими знаннями; «згортання» інформації, зведення її до основних положень. Виписки, помітки в науковому тексті. Використання словників і довідкової літератури в роботі з науковим текстом.

Способи викладу в науковому тексті: опис, міркування, розповідь, повідомлення. Їх мета, структурні компоненти, мовні особливості. Наукові тексти-міркування і тексти-докази: семантико-стилістичне розмежування. Індуктивно-дедуктивний і дедуктивно-індуктивний виклад. Міркування-визначення, міркування-порівняння, міркування-доказ і міркування загального типу.

ТЕМА 9. Компресія наукового тексту

Інформаційний обсяг теми.

Особливості конспектування: опорні слова, способи викладу матеріалу, його структурування. Графічні засоби оформлення конспекту.

Анотування наукового джерела, мета, функції. Елементи анотації. Ключові слова для анотації. Види анотацій. Мовні стандарти для складання анотації. Типові помилки при складанні анотацій.

Реферування наукового джерела, основні функції. Класифікація рефератів: за належністю до певної галузі знань, способом характеристики первинного документу, кількістю джерел реферування, обсягом або глибиною розгортання теми. План-макет поаспектного аналізу документу при реферуванні. Вимоги до тексту реферату. Основні способи реферативного викладу тексту: Мовні кліше для підготовки реферату наукового джерела.

Тези та їх види: прості, основні, складні, похідні, оригінальні. Структура тез: вступ (теза); основна частина; висновки.

ТЕМА 10. Мовне оформлення наукового тексту (дисертації)

Інформаційний обсяг теми

Оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження. Графічне оформлення розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

План наукового тексту і його композиційні блоки: вступ, основна частина, висновки. Принципи складання плану наукового тексту: членування тексту на смислові блоки; визначення основної думки кожного виділеного смислового блоку; формулювання пунктів плану. Графічна культура оформлення плану.

Заголовок наукового тексту. Номінативна, інформативна, експресивно-апелятивна функції заголовка.

Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині, методи

дослідження, джерельна база; аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор; виділення питань, яким присвячується стаття; формулювання мети і завдання.

Основна частина роботи. Основні розділи основної частини наукової роботи (описовий, аналітичний). Повне обґрунтування отриманих результатів.

Висновки. Загальні висновки і висновки до розділів. Досягнення мети. Перспективи наступних розвідок з питань, що розглядаються.

Покликання як сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю. Роль покликань у тексті, їх кількість і потреба. Вимоги до покликань.

Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Компіляція і плагіат.

ТЕМА 11. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби

Інформаційний обсяг теми

Шляхи наукового пошуку та аналізу обраної теми. Опрацювання літературних джерел. Бібліографічний опис. Робота з українськими ресурсами мережі Інтернет.

Оформлення списку використаних джерел: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку. Оформлення електронних джерел інформації. Оформлення прізвищ та ініціалів у науковому тексті та у списку використаних джерел.

Спеціальні графічні засоби: формули, таблиці, схеми, графіки, креслення. Нумерація формул, таблиць, ілюстрацій. Графічне оформлення ілюстрацій, таблиць та правила подання формул. Умовні позначення та скорочення. Нумерація сторінок.

ТЕМА 12. Редагування наукового тексту

Інформаційний обсяг теми

Особливості редагування наукового тексту. Види редагування: вичитка; скорочення; обробка; переробка.

Типові недоліки в оформленні наукової роботи.

Вимоги до заголовка: відповідність означеній проблемі, лаконічність, однозначність, конкретність.

Узгодження назви і змісту розділів з темою дослідження. Змістова насиченість і змістова коректність наукової інформації в основній частині. Збереження концептуальної ідеї дослідження. Логіка переходів від одного параграфу до наступного. Стилістична одноманітність формулювань. Дотримання

принципу авторської скромності. Висновки наукової роботи: узгодженість між назвою, метою, завданнями і висновками.

Типові помилки при цитуванні.

Типові недоліки в оформленні наукової роботи.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Експресивно забарвлені слова в неекспресивному мовленні, недоречне використання розмовних, просторічних слів, вульгаризмів, застарілих слів і неологізмів, неправильне вживання слів з переносним значенням.

Помилки у вживанні фразеологічних зворотів, синонімів, неправильне використання запозиченої лексики.

Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів.

Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Змішування прямої і непрямої мови.

Проблеми перекладу наукових текстів. Форми та види перекладу. Переклад термінів галузі. Машинний переклад наукових текстів. Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу.

ТЕМА 13. Наукова стаття як самостійний науковий твір

Інформаційний обсяг теми

Види наукової статті: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів. Методи написання статті: конструктивно-синтетичний; критико-аналітичний. Етапи роботи над науковою статтею.

Обсяг наукової статті. Структура наукової статті. Вимоги до змісту, форми, мови наукової статті. Мовні кліше в науковій статті: для передачі мотивації актуальності теми і важливості дослідження; розгляду історії та сучасного стану розробки питання в науковій літературі; формулювання мети і завдань, викладу суті дослідження. Цитування у статті. Лексико-граматичні конструкції для оформлення власного бачення проблеми. Мовні засоби для передачі впевненості, критики, незгоди, спростування, припущення. Мовні кліше для висновків, пропозицій.

Мовні огріхи в науковій статті.

Самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях.

ТЕМА 14. Наукова рецензія і науковий відгук

Інформаційний обсяг теми

Рецензія та її функції (інформувальна, оцінювальна, прагматична, рекламна). Основні елементи рецензії. Етапи підготовки рецензії. Критерії оцінки наукового твору.

Вимоги до рецензії: повнота, глибина, всебічність розкриття теми; новизна та актуальність поставлених завдань і проблем (для певної галузі знань, розв'язання практичних завдань тощо); коректність аргументації і системи доказів; достовірність результатів; переконливість висновків; творче використання наукової і методичної літератури з означеної проблеми; повнота списку використаних джерел; ступінь самостійності автора рецензованої роботи; мова наукового тексту; культура цитування.

Виявлені недоліки та прорахунки в рецензованій роботі. Аргументування зауважень. Загальна оцінка роботи. Мовні кліше для написання рецензії та відгуку.

Відгук. Види відгуків. Вимоги до відгуку: оцінювання актуальності, повноти і завершеності роботи, напрямів упровадження одержаних результатів, умінь студента працювати з науковою і довідковою літературою, з електронними ресурсами; характеристика рівня розвитку дослідницьких навичок, ступеня самостійності, умінь організувати роботу над змістом структурних частин; обґрунтування цінності отриманих результатів і висновків, їх відповідність поставленим цілям і завданням, оцінювання новизни практичної частини; дотримання графіку виконання роботи і відповідальності виконавця, його організованості, підтвердження готовності виконаної роботи до захисту.

ТЕМА 15. Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки

Інформаційний обсяг теми

Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, повідомлення, виступу. Основні структурні елементи виступу.

Етапи підготовки наукового виступу. Іntenція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація.

Іntenція (винайдення). Формування задуму, визначення мотивації виступу. Тема, ідея, концепція виступу. Вимоги до назви теми виступу: лаконічність, зрозумілість, конкретність. Мета виступу.

Збір, систематизація, критичне осмислення науково-довідкового друкованого й електронного матеріалу. Запис прочитаного. Вимоги до записів. Покликання на літературні джерела.

Етапи виступу. Диспозиція (розташування). Обмірковування матеріалу, структурування його за різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним). Складання деталізованого плану виступу (вступу, основної частини, висновків). Композиція виступу: блоки, акумуляція деталей, акцентування суттєвих моментів. Визначення проблем дискусійного характеру. Добір фактичного матеріалу (в т. ч. можливих таблиць, діаграм, графіків, схем тощо) до кожного пункту розробленого плану. Прогнозування можливих запитань слухачів та відповідей під час обговорення виступу. Формулювання висновків. Обмірковування вступної частини наукового виступу.

Елокуція (словесне оформлення думки). Редагування ключових слів, стилістичне оформлення виступу. Перевірка матеріалів виступу на відповідність основним вимогам; логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/мовленнєвим нормам. Вибір мовних засобів. Мовні огріхи у виступі.

Меморія (запам'ятовування). Підготовка виступу з опорою на текст. Опанування тексту риторично (необхідні паузи, модуляція голосу). Тренування виступу. Проведення хронометражу виступу. Внесення необхідних уточнень і виправлень у тексті виступу.

ТЕМА 16. Публічне виголошення доповіді, виступу

Інформаційний обсяг теми

Акція, або публічне виголошення промови. Психологічні і логічні паузи у виступі. Техніка мовлення, дихання, голос, дикція, темп, паузи, інтонація, наголос. Потенційна мова жестів. Використання власних голосових можливостей. Різноманітність тональних рисунків у виступі. Дотримання регламенту виступу. Контакт з аудиторією. Міміка і жестикуляція.

Недоліки в усному науковому мовленні: алогічність і алогізми в конструюванні тексту; невиправдані повтори, недостатньо або надлишкова інформація.

Релаксація (ослаблення напруження), самоаналіз. Аналіз змістової і композиційної сторони виступу крізь призму спілкування з аудиторією, її сприйняття адресатом. Характер концентрації уваги, основні причини її ослаблення. Прийоми контакту з аудиторією. Аналіз відповідей на питання аудиторії. Типові порушення норм у стилі викладу наукової роботи.

ТЕМА 17. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці

Інформаційний обсяг теми

Монологічні (доповідь, повідомлення, виступ) та діалогічні (наукова бесіда, дискусія) жанри усного наукового мовлення.

Наукові конференції, наукові дискусії, творчі диспути як засіб вияву культури наукової мови.

Правила коректного ведення дискусії. Наукова полеміка. Коректні полемічні прийоми. Вербальні і невербальні засоби встановлення і підтримки контакту оратора з аудиторією. Емоційність і коректність виступу. Основні види аргументів.

Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови. Роль «рецензента» на прес-конференції. Етикет публічного захисту наукової роботи. Мовна поведінка здобувача (виклад зміст, переконання опонентів, вираження згоди /незгоди, вдячності).

ТЕМА 18. Культура аудіювання наукового тексту

Інформаційний обсяг теми

Аудіювання наукового тексту. Способи аудіювання: зосереджене, уважне, неуважне. Види аудіювання: нереклексивне (уміння уважно слухати), рефлексивне (активне втручання в мовлення співбесідника, створення сприятливих умов для спілкування). Типи слухачів. Основні стилі слухання: рефлексивне, пасивне, емпатичне, критичне.

Образ оратора: зовнішність, манери промовця, жести і міміка промовця. Образ аудиторії. Умови ефективної мовленнєвої комунікації. Шляхи подолання опору аудиторії. Мовленнєвий вплив. Комунікативні закони. Комунікативна позиція, способи її посилення. Культура слухання.

ТЕМА 19. Комп'ютерна презентація наукового виступу

Інформаційний обсяг теми

Комп'ютерний дискурс. Комп'ютерна презентація наукового виступу. Мета й ознаки електронної презентації наукового виступу: поліадресатність; варіативність. Виділення тексту кольором, великими буквами, шрифтами (курсивом, жирним, напівжирним, підкресленим). Використання рисунків, фотографій, художніх ілюстрацій.

Комунікативні стратегії: стратегія привернення уваги, стратегія інформування. Комунікативне завдання адресата при сприйнятті електронного тексту, розташованого в мережі Інтернет: перехід від пасивного до активного засвоєння наданої в тексті інформації. Інтерактивне спілкування з авторами наукових текстів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	пз	лз	інд	с.р.		лк	пз	лз	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1 Українська наукова мова як комунікативний феномен												
Тема 1. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника	4	2				2	4					4
Тема 2. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	6	2	2			2	4					4
Тема 3. Лексико-фразеологічні засоби української наукової мови	8	2	2			4	6	2				4
Тема 4. Граматичні засоби української наукової мови	8	4				4	6		2			4
Тема 5. Місце терміна в науковому стилі мовлення	4	2	2				6					6
Тема 6. Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти. Категорії наукового тексту	6	2				4	6					6
Тема 7. Композиція писемного наукового тексту.	4					4	4					4
Тема 8. Культура читання наукового тексту	4					4	4					4
Тема 9. Компресія наукового тексту	2	2					8	2				6
Тема 10. Мовне оформлення наукового тексту (дисертації)	4	2				2	6	2				4

Тема 11. Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби	4		2			2	4					4
Тема 12. Редагування наукового тексту	4					4	4					4
Тема 13. Наукова стаття як самостійний науковий твір	2	2					2					2
Тема 14. Наукова рецензія і науковий відгук	6					6	4					4
Тема 15. Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки	6		2			4	6		2			4
Тема 16. Публічне виголошення доповіді, виступу	4					4	4					4
Тема 17. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці	4					4	4					4
Тема 18. Культура аудіювання наукового тексту	4					4	4					4
Тема 19. Комп'ютерна презентація наукового виступу	6					6	4					4
Разом за змістовим модулем 1	90	20	10			60	90	6	4			80
Усього годин	90	20	10			60	90	6	4			80

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Науковий стиль української мови. Мовностилістичний аналіз наукового тексту.	2	
2.	Місце терміна в науковому стилі мови.	2	

3.	Мовні засоби української наукової мови.	2	
4.	Редагування наукового тексту.		2
5.	Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки, публічне виголошення. Модульний контроль (для заочників).	2	2
6.	Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби. Модульний контроль.	2	
УСЬОГО ГОДИН		10	4

6. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом

7. Теми індивідуальних занять

Не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Наукова мовна культура – основа професійної діяльності дослідника.	2	4
2.	Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси.	2	4
3.	Лексико-фразеологічні засоби української наукової мови.	4	4
4.	Граматичні засоби української наукової мови	4	4
5.	Місце терміна в науковому стилі мовлення		6
6.	Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно-сміслові компоненти. Категорії наукового тексту	4	6
7.	Композиція писемного наукового тексту.	4	4
8.	Культура читання наукового тексту.	4	4
9.	Компресія наукового тексту.		6
10.	Мовне оформлення наукового тексту (дисертації).	2	4
11.	Бібліографічний опис і спеціальні графічні засоби.	2	4
12.	Редагування наукового тексту.	4	4
13.	Наукова стаття як самостійний науковий твір.		2
14.	Наукова рецензія і науковий відгук.	6	4

15.	Виступ із науковим повідомленням: структура, етапи підготовки.	4	4
16.	Публічне виголошення доповіді, виступу.	4	4
17.	Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії, полеміці.	4	4
18.	Культура аудіювання наукового тексту.	4	4
19.	Комп'ютерна презентація наукового виступу.	6	4
УСЬОГО ГОДИН		60	80

10. Методи та технології навчання

Пояснювально-ілюстративний метод: повідомлення інформації з використанням різних засобів з подальшим усвідомленням такої інформації та її фіксацією у пам'яті аспірантів. Найчастіше метод реалізується на лекціях у формі розповіді чи пояснення складного та (або) великого за обсягом навчального матеріалу.

Репродуктивний метод: відтворення і повторення способу діяльності за сформованим динамічним стереотипом дій. Метод є корисним для засвоєння основних понять.

Метод проблемного викладу навчального матеріалу передбачає створення проблемних ситуацій, надання допомоги студентам у їхньому аналізі з подальшим спільним розв'язанням поставлених завдань.

Частково-пошуковий (евристичний) метод спрямований на залучення аспірантів до самостійного розв'язання пізнавального завдання. При цьому аспіранти опановують різні способи пошуку інформації, формують переконаність в правдивості нових знань, аналізують достовірність отриманих результатів та можливі помилки й труднощі.

Дослідницький метод спрямований на залучення здобувачів вищої освіти до самостійного розв'язання завдань наукового характеру з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. При вивченні навчальної дисципліни аспіранти можуть виконувати науково-дослідні завдання з подальшим оформленням та оприлюдненням отриманих наукових результатів. Викладач зорієнтовує аспірантів на проведення досліджень, долучає до їхньої самостійної організації.

Серед *словесних методів навчання* акцентуємо на лекції, навчальній дискусії, диспуті, консультації.

Увагу приділяємо *наочним методам*, зокрема *методу демонстрацій* (режим «Презентація»), відеометодам, поєднаним із новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційними та мультимедійними, а також *методу ілюстрацій* (зразки текстів).

Під час практичних занять використовуватимемо *традиційні* (виконання вправ, тестування) та *новітні методи* (групове навчання, мозковий штурм, робота в парах, метод проектів).

На чільному місці перебуватиме самостійна науково-дослідна робота.

Технології навчання: традиційні й особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні. Для активізації освітнього процесу передбачено застосування *проблемних лекцій, ділових ігор, занять-дискусій* тощо.

Самостійна робота полягає в опрацюванні теоретичного матеріалу, підготовці до практичних занять, пошуку потрібної інформації, доборі та огляді літературних джерел за певною тематикою, виконанні індивідуальних завдань тощо.

11. Критерії та методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни передбачено здійснення поточних контролів та підсумкового контролю. Поточні контролі передбачають оцінювання знань, умінь і навичок студентів на підставі усного опитування, виконання самостійних, індивідуальних навчально-дослідних завдань та письмової перевірки у формі тестів закритого виду. Підсумковий контроль – залік.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА																			Підсумкова контроль	Загальна кількість балів	
РОЗДІЛ 1																					
T1-2		T3-4		T5-6		T7-8		T9-10		T11-12		T13-14		T15-16		T17-18		T-19		20	100
Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд.	СР.	Ауд. М.К.	СР.		
9	2	6	2	9	2	-	2	9	2	5	2	7	2	-	2	-	2	15	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS Шкала оцінювання: стобалова, ECTS, розширена

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за розширеною шкалою
90-100	A	ВІДМІННО
80-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ
75-79	C	ДОБРЕ
60-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
50-59	E	ДОСТАТНЬО

35-49	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО З МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ
1-34	F	НЕПРИЙНЯТНО З ОBOB'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ

13. Методичне забезпечення

1. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни: навчальна програма, робоча програма, тексти лекцій, плани практичних занять, методичні рекомендації до виконання практичних занять, різностильові тексти для аналізу, тестові завдання, завдання для самостійної роботи, методичні рекомендації до виконання самостійної роботи, питання до заліку, перелік основної і додаткової літератури тощо.

2. Навчальні підручники та посібники з дисципліни, наявні у бібліотеці.

14. Рекомендована література

Основна

1. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2019. 208 с.

2. Колоїз Ж. В. Українська наукова мова: практикум. Кривий Ріг : КДПУ, 2017. 135 с.

3. Кузнецова Г. Культура наукової української мови у фаховій підготовці майбутніх освітян. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (Ч. 1). С. 214–220.

4. Мацько Л. І., Денискіна Г. О. Українська наукова мова (теорія і практика): навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 272 с.

5. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посіб. Київ : «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.

6. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2016. 628 с.

7. Семенов О. М. Наукова мовна культура – основа професійної діяльності викладача вищої школи як дослідника. *Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти*: монографія. Черкаси: ЧНУ, 2010. С. 119–134.

8. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

9. Синявський О. Норми української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 368 с.

10. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.

Додаткова

1. Антисуржик / Ред. А. Сербенська. Львів: Світ, 1994. 150с.

2. Арутюнова Н. Д. Диалогическая модальность и явление цитации. *Человеческий фактор в языке: Коммуникация, модальность, дейксис* / Под ред. Булыгиной Т. В. Москва : Наука, 1992. С. 52–79.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
4. Богдан С. К. Семантична визначеність вставних одиниць у науковому тексті. *Українське мовознавство*. Київ : Вища шк., 1988. Вип. 15. С. 124 – 129.
5. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: навч. посібник. Київ : Артек, 1998. 190 с.
6. Василевич А. П. Как слово наше отзовется? (Опыт исследования качества научного выступления). *Энергия*. 2006. № 2. С. 61–66.
7. Вінніков В. А. Пам'ятка молодим вченим з написання наукових праць *Український радіологічний журнал*. 2009. № 17. С. 7–9
8. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови: навч посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 256 с.
9. Гальперин И. Р. Научный текст как объект лингвистического исследования. Москва: 1999. 139 с.
10. Гінзбург М. Д. Десять відомих правил українського ділового та наукового стилю, зведені в систему. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2004. № 2. С. 22–28.
11. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
12. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови. *Українська термінологія і сучасність*: збірник наук. праць. Київ : КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 11–14.
13. Дротянко Л. Наукова і побутова мови у процесі взаємопроникнення культур. *Вісник НАН України*. 2005. № 11. С. 51–58.
14. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник. Київ : ІВЦ Вид. «Політехніка»; ТОВ Фірма «Періодика», 2004. 128 с.
15. Зелінська Н. В. Сучасний науковий дискурс: парадокси розвитку. *Вісник Київськ. Міжн. ун-ту*. 2004. Вип. 3. С. 13–25.
16. Иванов Л. Ю. Текст научной дискуссии: Дейксис и оценка. Москва: НИП «2Р», 2002. 208с.
17. Карпіловська Є., Кочерга О., Мейнарович Є. Структурні зміни української наукової термінології протягом двадцятого сторіччя. *Проблеми української термінології*. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2004. № 503. С. 3–8.
18. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ : 1970. 306 с.

19. Котюрова М. П. Культура научной речи: текст и его редактирование: учебн. пособ. Пермь: Пермский гос. ун-т, 2005. 125 с.
20. Кочерга О. Деякі міркування про шляхи і манівці розвитку української наукової термінології. *Сучасність*. 1994. № 399–400.
21. Лотман Ю. О лингвистическом исследовании текстов научного стиля. *Вопросы языкознания*. 1997. № 4. С. 125–138.
22. Лях О., Непран А. Лексичні особливості наукової статті. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології: збірник наукових праць / За заг. ред. проф. В. А. Глушченка*. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. Вип. 9. Ч. I. С. 11–117.
23. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
24. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 2003. 311 с.
25. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: Підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
26. Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. Українське наукове мовлення. Лексичні та граматичні особливості: навч. посіб. Харків, 2000. 97 с.
27. Непийвода Н. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилїстичний аспект). Київ : ТОВ «Міжнар. фін. Агенція», 1997. 303 с.
28. Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство: підручн. Львів: Світ, 1994. 215 с.
29. Селігей П. О. Український науковий текст: проблеми комунікативної повноцінності та стильової досконалості: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 2016. 36 с.
30. Симоненко Л. Нові підходи до розбудови української наукової термінології. *Українська термінологія і сучасність: зб. наук, праць*. Київ : КНЕУ, 2005. Вип. VI. С. 21–26.
31. Симоненко Т. В. Основи наукового мовлення: навч.-метод. посіб. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. 2005. 80 с.
32. Ставнюк В. Дещо про мову науки, або Роздуми історика на теми сьогодення. *День*. № 190. 3 листопада 2007.
33. Радзівєвська Т. В. Текст як засіб комунікації / Відп. ред. М. М. Пещак. Київ : НАН України; Інститут української мови. 1998. 194 с.
34. Рожанківський Р. Синтаксично-стилїстичні вади сучасної фахової мови. *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Проблеми української термінології*. 2004. № 503. С. 14–20.

35. Селігей П. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт. *Вісник НАН України*, 2007. № 9. С. 20–28.
36. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48–61.
37. Сербенська О. Культура усного мовлення: Практикум: навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2004. 216с.
38. Сербенська О. Сучасна українська термінографія і проблеми екології мови. *Вісник нац. ун-ту «Львів. політ.»*. 2002. № 453. С. 17–20.
39. Синиця І. А. Діалогічність у науковому тексті. *Мовознавство*. 2004. № 2–3. С. 55–60.
40. Тернавська Т. До проблеми експресивності наукового мовлення. *Вісник Луганськ. держ пед. ун-ту імені Т.Шевченка. Серія: Філологічні науки*. Луганськ: Альма-матер, 2001. №3. С. 134–140.
41. Циткіна Ф. А. Деякі аспекти зіставного аналізу наукових текстів. *Мовознавство*. 1987. № 4. С. 43–48.
42. Чак Є. Д. Складні випадки правопису та слововживання. Київ : А.С.К., 1998. 272 с.
43. Чепіга І. П. Мовленнєві особливості наукового тексту: текст-міркування, текст-доказ. *Лінгвістичні студії*. Донецьк, 2002. Вип. 10. С. 157–161.
44. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене /Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. Київ : Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Голока», 2005. 80 с.
45. Ярема С. На теми української наукової мови. Львів: Укр. т-во з механізації руйн. матер., 2002. 44с

15. Інформаційні ресурси

1. Портал «Нова мова». Статті про мову. Консультації. Словники. (www.novamova.com.ua/).
2. Мова.info Лінгвістичний портал (www.mova.info).
3. Мова. Київ.Уа – сайт, присвячений питанням мови (www.mova.kiev.ua).
4. Українська мова. Енциклопедія ([www/litopys.org.ua/ukrmova/um.](http://www.litopys.org.ua/ukrmova/um.)).
5. Українська Вікіпедія. Категорія «Мовознавство» (uk.wikipedia.org/wiki/).
6. Сторінка української мови в бібліотеці (www.ukrcenter.com/display.asp?).